

РОЗДІЛ II

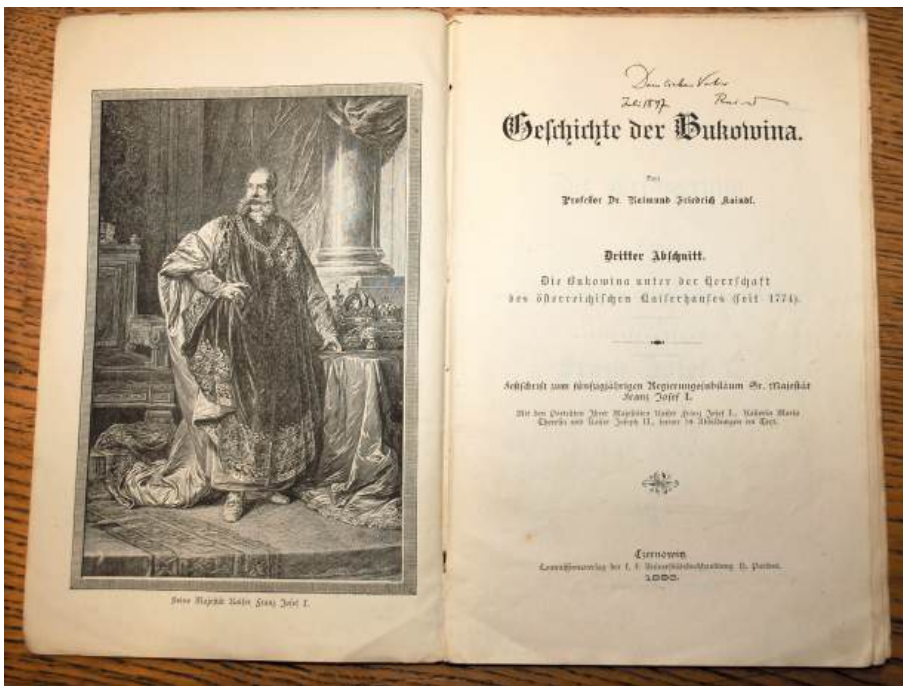
Формування і розвиток окремих напрямів історичних досліджень

2.1 СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК БУКОВИНОЗНАВСТВА ЯК ОКРЕМОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО НАПРЯМУ*

*Олександр Добржанський, Ігор Піддубний,
Ганна Скорейко, Михайло Чучко*

Буковинознавство стало одним з пріоритетних напрямів досліджень у Чернівецькому університеті від самого початку заснування навчального закладу. У 1900 р., коли відзначалося 25-ліття університету, Р. Ф. Кайндль опублікував окрему статтю «Вплив Франциско-Йозефіна на краєзнавчі дослідження Буковини». У ній він наголошував: «Чернівецький університет мав найбільший вплив на вивчення Буковини та розвиток краєзнавства... Саме заснування університету створило умови, за яких наукове вивчення Буковини могло успішно розвиватися. Університет забезпечив Буковину здібними, підготовленими людьми; він мав стимулюючий вплив на тих, хто перебував у краї, і приваблював молодь; університетська бібліотека, яка пов'язана з університетом і чудово управляється, в той же час створила необхідні ресурси для всебічних досліджень»¹. Кайндль також наголошував на швидкому кількісному зростанні краєзнавчої літератури після 1875 р., відзначав, що за перші 15 років існування університету було досягнуто більше, ніж за попередні 100 років, а останнє десятиліття (1890–1899. — Авт.) настільки багате на нові публікації, що їхній щорічний список і короткий огляд

¹ Kaindl R. Der Einfluss der Francisko-Josephina auf die landeskundliche Erforschung der Bukowina. Norst A. *Alma Mater Francisko-Josephina*. Czernowitz, 1900. S. 109.

Титул книги Р. Кайндля «Історія Буковини». Третя частина

займають невеликий том¹. Пишучи свою статтю, Р. Ф. Кайндль проаналізував розвиток буковинознавства загалом, включно з географічним, природничим та іншими складовими дослідження краю. Ми ж зупинимось переважно на історичному краєзнавстві та близьких до нього напрямів.

Власне, дослідження минулого краю від самого початку функціонування університету було одним із пріоритетних. Найбільше в цей час досліджувався австрійський період Буковини. Зокрема, велика увага приділялася приєднанню краю до Австрії, діяльності перших військових адміністрацій. Чималий внесок в дослідження цих проблем зробили зберігач, а потім директор бібліотеки університету Й. Полек, викладачі філософського факультету Ф. Циглауер фон Блюменталь та Р. Ф. Кайндль. Й. Полек і Р. Кайндль, наприклад, опублікували окремі праці про приєднання краю до Австрії². Володарюванню Габсбургів на Буковині Кайндль також присвятив третю частину своєї «Історії Буковини»³. На періоді урядування на Буковині австрійської воєнної адміністрації

¹ Kaindl R. Der Einfluss der Francisko-Josephina auf die landeskundliche Erforschung der Bukowina. Norst A. *Alma Mater Francisko-Josephina*. Czernowitz, 1900. S. 110.

² Polek J. Die Erwerbung der Bukowina durch Oesterreich. Czernowitz, 1889; Kaindl R. Die Erwerbung der Bukowina durch Österreich. Czernowitz, 1894.

³ Kaindl R.F. Geschichte der Bukowina. Dritter Abschnitt. Die Bukowina unter der Herrschaft des österreichischen Kaiserhauses (seit 1774). Czernowitz, 1898.

докладно зупинився у своїх історичних працях Ф. Циглауер, який буквально за роками розкрив перебіг подій в краї з 1774 по 1786 рік¹. Ґрунтовні дослідження про історію створення та розвитку Буковинського православного релігійного фонду опублікував професор теологічного факультету І. де Ончул².

Значна увага вченими-краєзнавцями приділялася окремим історичним подіям, які викликали чималий резонанс на Буковині та за її межами. Переважне число праць були присвячені історії краю останньої чверті XVIII – першої половини XIX ст. Це, зокрема, публікації, що висвітлювали прийняття присяги буковинцями на вірність австрійським Габсбургам³, відвідини краю імператором Йосифом II⁴, обставини приєднання Буковини до Королівства Галичини і Володимирії⁵, події воєнної тривоги 1809 р. під час війни з Наполеоном⁶, революційні заворушення 1848–1849 років⁷ та ін.

Менше праць, написаних викладачами університету, стосувалося більш ранніх періодів минулого краю. Переважне число розвідок тут належало перу Р. Ф. Кайндля. Він опублікував статті про археологічні знахідки з теренів між Сіретом і Дністром, зокрема у Шипинцях, Василеві, Панці⁸ та дві частини «Історії Буковини»⁹, які охоплювали історію краю з давніх часів до кінця молдавської доби. А видана Й. Полеком публікація стосувалася питання заснування католицького єпископства в Сіреті¹⁰.

¹ Zieglauer F. Der Zustand der Bukowina zur Zeit der österreichischen Occupation. Czernowitz, 1888; Zieglauer F. Die Bukowina zur Zeit der österreichischen Okkupation. Czernowitz, 1892; Zieglauer F. Geschichtliche Bilder aus der Bukowina zur Zeit der österreichischen Occupation. Czernowitz, 1894; Zieglauer F. Geschichtliche Bilder aus der Bukowina zur Zeit der österreichischen Militär-Verwaltung. 11 Bd. Czernowitz, 1895–1908.

² Onciul I. Fondul religionari gr. or. al Bucovinei. Substratul, formarea, dezvoltarea administratia și starea lui de față. Cernăuți, 1891.

³ Polek J. Die Huldigung der Bukowina am 12. Oktober 1777. *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum*. (Czernowitz). 1902. S. 3–36.

⁴ Polek J. Joseph's II. Reisen nach Galizien und der Bukowina und ihre Bedeutung für letztere Provinz. *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum*. (Czernowitz). 1895. S. 25–93.

⁵ Polek J. Die Vereinigung der Bukowina mit Galizien im Jahr 1786. *Jahrbuch des Bukowinaer Landesmuseums* (Czernowitz). 1900. S. 49–114.

⁶ Onciul I. Volintirii și Olinirii. O episodă din istoria patriei. Cernăuți, 1899; Kaindl R. Die Bukowina im Jahre 1809. *Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums*. Czernowitz, 1908. S. 17–25.

⁷ Kaindl R. Die Bukowina in den Jahren 1848 und 1849. Wien, 1900.

⁸ Kaindl R. Prähistorisches aus der Bukowina. (Neue Forschungen in Szipenitz). *Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission für Kunst- und historische Denkmale*. Wien, 1904. Band. II. Heft.1. S. 17–44; Kaindl R. Archäologische Untersuchungen von Wassileu und Panka in der Bukowina. *Mitteilungen aus der k. k. Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst und des Denkmals*. 1901. Bd. 28.

⁹ Kaindl R. Geschichte der Bukowina: von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart unter besonderer Berücksichtigung der Kulturverhältnisse. 1. Abschnitt, Von den ältesten Zeiten bis zu den Anfängen des Fürstenthums Moldau (1342). Czernowitz, 1896; Kaindl R. Geschichte der Bukowina : von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart unter besonderer Berücksichtigung der Kulturverhältnisse. 2. Abschnitt, Von der Begründung des Fürstenthums Moldau bis zur Occupation der Bukowina durch Oesterreich (1342–1774). Czernowitz, 1903.

¹⁰ Polek J. Zur Frage der Errichtung eines römisch-katholischen Bistums in der Bukowina. Czernowitz: 1909.

**А. Норст – дослідник історії
Чернівецького університету**

Низка краєзнавчих студій були присвячені населеним пунктам Буковини краю. Так, професор Р. Кайндль написав дві монографічні праці про історію м. Чернівці¹. Також він виступив автором невеликої розвідки про село Жучка, розташоване навпроти Чернівців, на лівому березі Пруту². Й. Полєк опублікував дослідження стосовно історії появи угорських поселень на Буковині³. Про чернечі осередки краю в 1895 р. зробив невелику публікацію професор теологічного факультету д-р В. фон Репта (згодом митрополит Буковини і Далмації Володимир)⁴.

З-поміж сімейних історій варто згадати історію буковинської родини Сбієр із с. Нижній Городнік, опубліковану в 1899 р. професором філософського факультету І. Сбієрою⁵. Крім того, Сбієра видав біографію А. Пумнула, який викладав у чернівецькій гімназії⁶.

Цікаві публікації, присвячені історії шкільництва на Буковині, зробили викладачі університету В. фон Репта⁷, Й. Полєк⁸, С. Грюнберг⁹. Про Чернівецький університет до його 25-річного ювілею підготував роботу А. Норст. Йому також належить праця про історію музичного товариства в Чернівцях.

Про історію охорони здоров'я та лікарні в Чернівцях написав дослідження професор судової медицини на юридичному факультеті Чернівецького університету д-р В. Волян¹⁰.

¹ Kaindl R. Zur Geschichte der Stadt Czernowitz und ihrer Umgegend. Czernowitz, 1888; Kaindl R. F. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeiten bis zum Gegenwart. Czernowitz, 1908.

² Kaindl R. Zuczka. Czernowitz, 1900.

³ Polek J. Die magyarischen Ansiedelungen Andreassfalva, Hadickfalva und Joseffalva in der Bukowina. Czernowitz, 1899.

⁴ Repta B. Așezământuricălugărești, Cernăuți, 1895.

⁵ Sbiera I. Familia Sbiera după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului (autobiografie). Cernăuți, 1899.

⁶ Sbiera I. Aron Pumnul. Voci asupra vieței și însemnătății lui. Cernăuți, 1889.

⁷ Repta B. Jahresbericht über den Zustand des Volks- und Bürgerschulen in der Landeshauptstadt Czernowitz für 1879–1896, Czernowitz, 189).

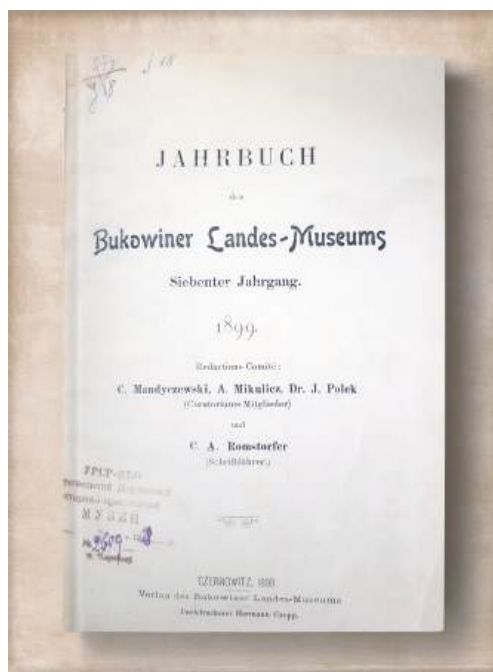
⁸ Polek J. Die Anfänge des Volksschulwesens in der Bukowina. Czernowitz, 1891.

⁹ Grünberg S. Das Schulwesen in der Bukowina in seiner historischen Entwicklung und seinem jetzigen Zustande. Österreich-Ungarischen Revue. Bd. 1. Wien, 1888. S. 186–227.

¹⁰ Wolan B. Zur Geschichte und Entwicklung des öffentlichen allgemeinen Krankenhauses in Czernowitz. Czernowitz, 1879.

Важливим напрямом буковинознавчих досліджень в університеті впродовж австрійського періоду було вивчення історії, звичаїв, побуту окремих етнічних груп, які населяли край, надаючи йому неповторного етнографічного колориту. Найбільш продуктивним дослідником серед викладачів закладу був професор Р. Кайндль, який не лише досліджував традиційну культуру та побут певних етнічних спільнот Буковини, але й публікував теоретичні праці з народознавства¹. Значну дослідницьку увагу вчений зосередив на вивченні життя та побуту руснаків та гуцулів Буковини, ґрунтовно розглянувши різні аспекти їхньої матеріальної і духовної культури².

Не оминув своєю увагою дослідник й інші спільноти краю. Ряд його робіт стосуються етнічної історії і традиційної культури буковинських німців³, поляків⁴, циган⁵, росіян-старообрядців (липован)⁶. Також липованам Буковини

Щорічник Буковинського краєзнавчого музею

¹ Kaindl R.F. Das Ansiedlungswesen in der Bukowina seit der Besitzergreifung durch Österreich. Innsbruck, 1902; Kaindl R.F. Völkerkunde, Volkskunde und Völkerwissenschaft. *Österreichische Rundschau*. Wien, 1905. Band IV. Heft. 43. S. 143–150; Kaindl R.F. Die Volkskunde, ihre Bedeutung, ihre Ziele und ihre Methode. Czernowitz, 190

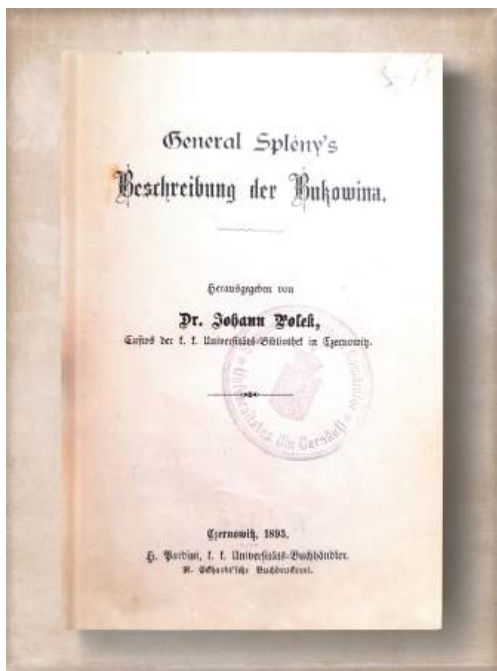
² Kaindl R.F., Manastyrski A. Die Ruthenen in der Bukowina. Czernowitz, 1889. I. Theil.; Kaindl R.F., Manastyrski A. Die Ruthenen in der Bukowina. Czernowitz, 1890. II. Theil; Kaindl R.F. Die Huzulen. *Die Österreich-Ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina*. Wien, 1899. S. 271–282; Kaindl R.F. Die Polen. *Die Österreich-Ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina*. S. 306–314; Kaindl R.F. Der Festkalender der Rusnaken und Huzulen. *Mitteilungen der k.k. Geographischen Gesellschaft*. 1896. Bd. 39. S. 401–446; Kaindl R.F. Ostereier in der Bukowina und Galizien. *Zeitschrift für österreichische Volkskunde*. 1899. Nr. 7–8. S. 155–161; Kaindl R.F. Ruthenische Hochzeitgebräuche in der Bukowina. *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*. 1901. S. 158–169, 280–286; Kaindl R.F. Die Hochzeitfeier bei den Ruthenen in Berhometh am Pruth (Bukowina). *Globus*. 1904. Bd. 85. N 18. S. 281–288; Kaindl R.F. Haus und Hof bei den Huzulen: Ein Beitrag zur Hausforschung in Österreich. *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*. 1896. Bd. 26. S. 147–185; Kaindl R.F. Haus und Hof bei den Rusnaken. Mit einer Einleitung über den Namen der Rusnaken. *Globus*. 1896. Bd. 71. Nr. 9. S. 133–142; Kaindl R.F. Ruthenische Märchen und Mythen aus der Bukowina. *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*. 1899. Bd. 9. S. 401–420; Кайндль Р. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази. 2-е вид., випр і доп. Чернівці, 2003.

³ Kaindl R. Die Deutschen in der Bukowina. Czernowitz-Graz, 1919.

⁴ Kaindl R. Die Polen. *Die Österreich-Ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina*. S. 306–314.

⁵ Kaindl R. Ein Beitrag zur Ethnographie der Zigeuner. *Ausland*. 1891. Nr. 51.

⁶ Kaindl R. Entstehen und die Entwicklung der Lippowaner-Kolonien in der Bukowina. Wien, 1896.

«Опис Буковини» генерала Г. Сплєні, опублікований Й. Полеком

присвятили свої розвідки професор церковного співу І. Воробкевич і доцент Й. Полєк¹.

Полєк був також автором низки ґрунтовних праць про німців, поляків, словаків, угорців та вірмен Буковини². Дослідженням традиційної культури та фольклору буковинських румунів займався професор Ф. Сбієра³. Історію українців Буковини від найдавніших часів до кінця XIX ст. дослідив С. Смаль-Стоцький⁴.

Церковнослов'янські написи та документи з церков і монастирів краю вивчав і публікував професор теологічного факультету Є. Козак⁵.

Заслугою працівників Чернівецького університету були археографічні пошуки. У 90-х роках XIX – на початку XX ст. було опубліковано цілу низку історичних документів, що значно розширило джерельну базу буковинознавчих досліджень. Найбільші заслуги в цій царині мав Й. Полєк. Він ввів до наукового обігу «Опис буковинського дистрикту» Г. Сплєні записки про Буковину майора Ф. Міра, інженера Й. Будзінського, боярина В. Балша,

¹ Воробкевич Ис. Раскол и липоване. *Candela*. Cernăuți, 1893. Nr. 7-10; Polek J. *Die Lippowaner in der Bukowina* Czernowitz, 1899.

² Polek J. Die Anfänge der deutschen Besiedlung der Bukowina unter der Militärverwaltung (1774–1786). Czernowitz, 1899; Polek J. Die Deutschen. *Die Österreich-Ungarische monarchie in Wort und Bild. Bukowina*. S. 295–306; Polek J. Ungarn und Slovaken. *Die Österreich-Ungarische monarchie in Wort und Bild. Bukowina*. S. 314–320; Polek J. Die magyarischen Ansiedelungen Andreasfalva, Hadickfalva und Joseffalva in der Bukowina. Czernowitz, 1899; Polek J. Die Armenier in der Bukowina, Pardini, Czernowitz 1906.

³ Sbiera I. Despre în semnătatea frenului „O IereDoamne”, dincolindeleromâne, despretimpuliviriîinsemnătea lor. Cernăuți, 1865; Sbiera I. Povești și poezii populare românești. Cernăuți, 1886; Sbiera I. Colinde, cântece des teășurărilor. Din poporluate și poporului datede...Cupatrustampe (Nașterea, Treimagi, Botezul, Învierea). Cernăuți, 1888; Sbiera I., Marian S.F. Die Rumanen. *Die Österreich-Ungarische monarchie in Wort und Bild. Bukowina*. S. 191–192.

⁴ Смаль-Стоцький С. Буковинська Русь. Чернівці, 1899.

⁵ Kozak E. Resultate meiner Forschungen im Kloster Sočawica (in der Bukovina). Historische, epigraphische und bibliographische Beiträge. *Archiv für slavischephiologie*. Berlin, 1892. Band XIV. Z. 2. S. 235–255; Berlin, 1893. Band XV. Z. 1. S. 161–204; Kozak E. Die Älteste Urkunde des Klosters Putna zur Vierhundertjährigen Gedenckfeier des Todes Stephans des Grossen. Mit Original photographie. Czernowitz, 1904.

а також довідник про Буковину 1801 р. невідомого автора¹. Важливо зауважити, що Й. Полек публікував документи повністю, з історичними довідками та коментарями, що давало можливість творчо використовувати ці документи наступним поколінням істориків. Деякі археографічні дослідження та публікації належать Е. Калужняцькому², С. Смаль-Стоцькому³ та ін.

Після відкриття Чернівецького університету його викладачі й співробітники започаткували видання бібліографічних та історіографічних праць, які стосувалися різних аспектів буковинознавства. Першість тут належала Й. Полеку. Він склав перший реєстр публікацій, простеживши їх від 70-х років XVIII ст. до 90-х років XIX ст.⁴. Цікаві були і його коротенькі замітки про тих, хто займався буковинознавством у попередні роки, з аналізом їхніх праць, зроблені в статті «Огляд досліджень з краєзнавчої та народознавчої історії Буковини з 1773 року»⁵. Чималий внесок у формування бібліографічних оглядів з буковинознавства зробив Р. Кайндль, який починаючи з 1892 р. регулярно публікував огляди нових публікацій стосовно минулого краю та народознавства. Загалом вийшло 12 випусків таких оглядів за 1892–1903 рр.⁶. Також дослідник був автором кількох краєзнавчих посібників⁷ і написав розвідку про відомого чернівецького краєзнавця Ф. Вікенгавзера, який в шкільні роки став його першим наставником у сфері краєзнавства⁸. А університетський бібліотекар д-р К. Райфенкугель в 1885 р. опублікував дослідження з історії крайової та університетської бібліотек в Чернівцях⁹.

¹ General Spleny's Beschreibung des Bukowiner Distrikts. / Hrsg. von Johann Polek. Czernowitz, 1893; Miege A. Topographische Beschreibung der Bukowina / Herausgegeben von der Dr. J. Polek. *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums*. 1897. S. 3–37; Die Bukowina zu Anfang des Jahres 1783. Nach einer Denkschrift des Mappierungsdirektors Johann Budinszky / Herausgegeben von Dr. Johann Polek. Czernowitz, 1894; Balsh B. Beschreibung der Bukowina und deren inneren Verhältnis. *Jahresbericht des Bukowiner Landes-Museums*. 1895. S. 103–112; Die Bukowina zu Anfang des Jahres 1801 in alphabetischer Darstellung. Nach einer amtlichen Denkschrift / Herausgegeben von Dr. Johann Polek. *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums*. 1907. S. 3–76.

² Kałużniacki E. Dokumenta młdawskie i muntańskie z archiwum miasta Lwowa. Akta grodzkie i ziemskie. Lwów. 1878. T. 7. S. 195–252.

³ Nationale und Kirchliche Bestrebungen der Rumänen in der Bukowina 1848–1865 von Bischof Hakmann in einem Sendschreiben dargestellt. Hrsg. von St. Smal-Stocki. Czernowitz, 1899.

⁴ Polek J. Repertorium der landeskundlichen Literatur des Herzogtums Bukowina, Czernowitz, 1892.

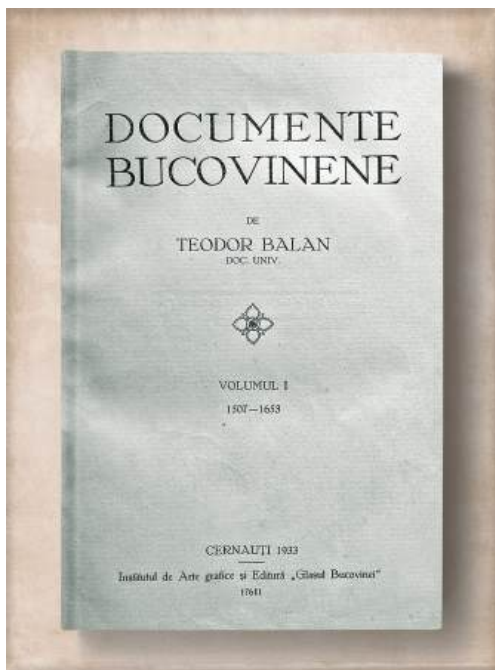
⁵ Polek J. Rückblick auf die Forschungen zur Landes- und Volkskunde der Bukowina seit 1773. *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums*. 1893. S. 3–20.

⁶ Kaindl R. Bericht über die Arbeiten zur Landeskunde der Bukowina. 12 H. Czernowitz. 1892–1903.

⁷ Kaindl R. Kleine Beiträge zur Kunde der Bukowina. Erste Folge. Czernowitz, 1897; Kaindl R. Kurze Landeskunde der Bukowina zur Selbstbelehrung, für Schulen und Reisende. Czernowitz, 1895; Kaindl R. Unser Heimatland Bukowina. Wien, 1912.

⁸ Kaindl R. F. Franz Adolf Wickenhauser. 1809–1891. Czernowitz, 1894.

⁹ Reifenkugel K. Die Bukowiner Landesbibliothek Und die k. k. Universitäts-Bibliothek In Czernowitz, Czernowitz, 1885.

Перший випуск збірника «Документи Буковини», підготовленого Т. Беланом

Отже, в австрійський період професорами та співробітниками Чернівецького університету було закладено міцні підвалини буковинознавчих досліджень, які відзначалися використанням широкої джерельної бази, зокрема архівних документів Відня, Чернівців та ін., розмаїттям тематики, об'єктивністю в оцінці історичних явищ.

Серед найбільших здобутків вчених Чернівецького університету в той період в галузі буковинознавства варто відзначити узагальнюючі праці «Історія Буковини» у 3 частинах та «Історія Чернівців (ювілейне видання до 500-річчя першої писемної згадки про місто)» Р. Кайндля.

Але найголовнішим досягненням у сфері буковинознавчих студій стало те, що за безпосередньої участі професорів і співробітників Чернівецької «Франціско-Йозефіни» дослідження краю перетворилося в потужний рух, до якого залучалися широкі кола буковинців.

У період між двома світовими війнами основними напрямками у сфері дослідження краю були обробка й підготовка до публікації документів, що стосувалися історичного минулого Буковини, та розробка різних питань історії краю. Найактивнішим дослідником і діячем у цій галузі можна визнати Т. Белана, який отримав належну підготовку під час стажування 1922–1923 рр. у Віденському університеті, де здобув необхідні знання з латинської та німецької палеографії¹. Це перетворило Т. Белана на активного дослідника документального матеріалу з історії Буковини.

Чи не найбільш відомою його роботою стала збірка “Documente bucovinene”, про яку сам упорядник писав як про результат клопіткої роботи з документами, що були внесені до фондів державних архівів у Чернівцях. Причиною подібних дій називав зацікавленість в історії найдавнішої частини

¹ Răduț I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. P. 167.

старої Молдови. У цій роботі вивірялися і публікації документів, здійснених Вікенгаузером¹. Фактично останній прижиттєвий том цієї серії вийде в 1942 році, і його важливість буде полягати в описі методу роботи упорядника. Важливість і значний обсяг роботи Т. Белана дав підстави румунським історикам відновити роботу з публікації серії “Documente bucovinene” вже на початку XXI ст. та під іменем Т. Балана, як автора, видати томи 7, 8 і 9². Не менш важливим за значенням стало і збирання колекції документів стосовно монастирів Буковини з метою подальшої їх публікації та вивчення історії монастирів³.

Чимало документального матеріалу Т. Белан опублікував у додатках до своїх монографій про Першу світову війну на Буковині. До числа документальних публікацій увійшла і робота *Noui documente câmpulungene* (1929), яка стане першою в ряду документальних досліджень міста⁴.

Вивчення документів, виконаних кириличним письмом, дало змогу С. Релі опублікувати інформацію про ряд документів XV, XVI, XVII ст. у фондах Чернівецького архіву⁵. До робіт, які стосувалися вивчення документів, слід долучити одну з відомих праць Н. Гремаде з історії буковинської сфрагістики, яка дає змогу простежити еволюцію печатей сільських громад упродовж майже всього австрійського періоду історії краю⁶. У сфері історичної хронології, що також входила до поняття «допоміжні історичні дисципліни», можна відзначити роботу К. Ісopesку, яка пояснює складові календаря⁷.

Питання історії Буковини розглядалися в роботах ряду істориків як окремо, так і в контексті історії румунів (історії Молдавії та Румунії). Так, фактично відповіддю на питання облаштування повоєнного кордону між Польщею та Румунією та передачу Польщі ряду сіл на півночі Буковини стала стаття Т. Балана⁸. У ній йшлося про Шипинську землю як частину Молдавської Держави й обговорювалося питання кордону, як він складався у XV та XVII ст. Зрештою відзначав Т. Белан і родину Мушатів, які займалися Шипинецькою землею, описував процес надання сіл боярам на правому березі Пруту.

¹ Bălan T. Prefața. *Documente bucovinene*. Vol. I: 1507–1653. Cernăuți, 1933. P. V–VI.

² Bălan T. *Documente bucovinene*. Vol. VII: 1464–1740. Ediție îngrijită de prof. univ., dr. Ioan Caproșu. Iași, 2005; Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. P. 173–175.

³ Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. P. 175–176.

⁴ Докладніше див.: Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. P. 170–173.

⁵ Reli S. Documente slavo-române din sec. XV–XVII, păstrate în “Arhiva Statului” din Cernăuți. *Codrul Cosminului. Buletinul “Institutului de Istorie și Limbă”*. Anul II–III: 1925–1926. Cernăuți, 1927. P. 429–442.

⁶ Grămadă N. Vechile peceti sâtești bucovinene (1783–1900). *Codrul Cosminului. Buletinul “Institutului de Istorie și Limbă”*. Anul X: 1936–1939. Cernăuți, 1940. P. 217–268.

⁷ Isopescu Cl. Contribuții la istoria calendarului. *Codrul Cosminului. Buletinul “Institutului de Istorie și Limbă”*. Anul IV–V: 1927–1928. Partea I. Cernăuți, 1932. P. 387–397.

⁸ Bălan T. Țara Sepenicului. Cernăuți, 1926. P. 3–14.

У завершальній частині статті наголошувалося на незмінності кордону з Польщею¹. Слід вказати, що саме ця публікація викликала увагу польських дипломатів та ствердження, що в Румунії мають місце прояви недовіри до Польщі, що пояснювали співпрацею країни із Чехословацькою Республікою в межах Малої Антанти². Історія краю в період його перебування у складі Молдавської Держави подавалася також і через міську історію, що здійснив А. Бокенець³. Дослідження інститутів влади Молдавської Держави змусило Т. Белана звернути увагу на інститут ворніків⁴.

Також варто погодитися з тим твердженням, що в дослідженнях історії Буковини в міжвоєнний період склалося кілька напрямів. Актуальними залишалися питання включення Буковини до складу імперії Габсбургів, що мало результатом публікацію А. Грігоровича⁵. Серед інших питань І. Ністор вивчав питання переходу до Буковини біженців з Трансільванії у 1778 р. з документальним додатком⁶. Йому ж належить і розвідка про Ґ. Ґіка-Воде, у якій торкався і проблеми переходу Буковини під австрійське володарювання⁷. Помітне місце посідали дослідження історії національного життя румунів краю, висвітлюючи питання розвитку культури, як це мало місце з дослідженням діяльності В. Цінтіле (1939) та Т. Ракоче (1926)⁸ у сфері розвитку румунської мови в першій половині XIX ст.⁹ Тема зв'язків румунів Буковини та Молдови піднімалася в роботі "Refugiați moldoveni în Bucovina". 1821 și 1848 (1929), де характеризувалися родини бояр та інтелектуалів з Молдови, що опинилися на Буковині внаслідок повстання А. Іпсіланті в 1821 р¹⁰. Окремою темою дослідження стали події революції 1848 р. та її наслідків. Так, в одній з робіт Т. Белана розкрито ситуацію в Австрійській імперії в період революції 1848–1849 рр., розглянуто питання дій Національних гвардій

¹ Bălan T. Țara Sepenicolui... P. 14.

² Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918–1944 рр. Погляд дипломатів (Документи) / Упор. та наук. ред. В. М. Заполовський, С. Д. Осачук. Чернівці, 2007. С. 140, 125.

³ Bocănețu Al. Istoria orașului Cernăuți pe timpul Moldovei. *Codrul Cosminului. Buletinul "Institutului de Istorie și Limbă"*. Anul VI: 1929–1930. Cernăuți, 1930. P. 137–238.

⁴ Bălan T. Vornicia în Moldova. *Codrul Cosminului. Buletinul "Institutului de Istorie și Limbă"*. Anul VII: 1931–1932. Cernăuți, 1932. P. 61–204.

⁵ Grigorevici Al. Răpirea Bucovinei și Poliutica Franței. *Codrul Cosminului. Buletinul "Institutului de Istorie și Limbă"*. Anul X: 1936–1939. Cernăuți, 1940. P. 413–452.

⁶ Nistor I. Bejenari ardeleni în Bucovina. *Codrul Cosminului. Anul II și III : 1925 și 1926*. Cernăuți, 1927. P. 443–553.

⁷ Nistor I. Grigore Vodă Ghica, la aniversarea de 150 de ani dela moartea sa. *Codrul Cosminului. Buletinul "Institutului de Istorie și Limbă"*. Anul IV și V: 1927 și 1928. Partea I. Cernăuți, 1929. P. 399–444.

⁸ Balan T. Teodor Racocce și Chrestomaticul Românesc. *Codrul Cosminului. Anul II și III : 1925 și 1926*. Cernăuți, 1927. P. 347–370.

⁹ Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. P. 90–91.

¹⁰ Там само. С. 91–92.

у 1848 р. на Буковині та вимог про надання автономії Буковині. Додається до цього списку і робота “Activitatea refugiaților moldoveni în Bucovina”. 1848, де йшлося про дії молодих революціонерів з Молдавського князівства, яким вдалося восени 1848 р. розпочати видання газети “Bucovina”¹. З функціонуванням згаданої газети та зі співпрацею “Gazeta de Transilvania” пов’язано діяльність родини Гурмузакі у дослідженні 1924 р. “George și Alexandru Hurmuzachi și ziarul Bucovina. Un capitol din istoria politică a Bucovinei din anii 1848–1850”². Власне такі дослідження свідчили про зацікавленість процесами формування національного політичного життя румунів Буковини.

Відповідним чином представлено й особливості організованого політичного життя румунів Буковини останньої чверті XIX ст. Так, це стосувалося святкування 400-річчя заснування монастиря Путни, коли і ряді публікацій згадували про відторгнення Буковини від Молдавського принципату та загибель Ґріґоре Ґіка-Воде. Ці питання порушувалися в роботі “Serbarea dela Putna. 1871” (1932)³. У 1937 р. друком вийшла робота Т. Балана «Процес “Арбороаси” 1875–1878 рр.», видана під егідою Румунського академічного товариства “Junimea”, текст якої починався з опису подій святкування століття приєднання Буковини до імперії Габсбургів та оцінки ставлення румунів Буковини до ситуації, яка виникла 1875 р., де в окремих розділах підсумовано ставлення румунського дворянства та преси й підведено виклад власне до товариства “Arboroasa” та ситуації з реакцією влади на телеграму товариства у зв’язку з відзначенням річниці смерті Ґ. Ґіка-Воде⁴. Докладно проаналізовано сам процес і заходи, вжиті школою та церквою. Серед висновків, які робить Т. Балан у цій праці, – констатація факту удару по румунському студентству у зв’язку з рішенням про закриття товариства. Доцільно вказати, що належною складовою цієї праці стала добірка документів, поданих у додатку, які охоплювали проміжок часу від 10 червня 1875 р. до 24 листопада 1878 р.⁵

Питання організованого руху румунів Буковини розглянуті також у праці “Conflictul pentru tricolor. Un capitol din istoria politică a Bucovinei. 1898–1904”, де приділено увагу характеристиці політичних лідерів румунів Буковини, зокрема Я. Флондору, Ґ. Поповічу, А. Ончулу. Розглянуто і діяльність “Freisinnige Vereinigung” і зв’язок з ідеєю вирішення румунського питання шляхом приєднання Румунії до Австро-Угорщини⁶.

¹ Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. С. 93–104.

² Там само. С. 105–108.

³ Там само. С. 109–112.

⁴ Докладніше див.: Balan T. Procesul Arboroasei 1875–1878. Cernăuți, 1937. Р. 3–48.

⁵ Апехе. Balan T. Procesul Arboroasei 1875–1878. Cernăuți, 1937. Р. 69–95.

⁶ Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. Р. 113–116.

Період перебування Буковини у складі імперії Габсбургів досліджувався і у плані вивчення історії релігійного життя. Серед тих, хто порушував це питання, був С. Релі, якому належали матеріали з історії впровадження католицьких церков на Буковині¹ та політики Габсбургів у релігійному питанні². Дещо іншого плану була робота Т. Белана, присвячена питанням взаємин духовенства на Буковині, адже стосувалася розгляду конфлікту єпископа Є. Гакмана зі священниками в 1848 р. (1941). Побіжно питання релігійного життя Т. Белан торкався в ряді робіт з історії політичного життя румунів Буковини³.

Певна кількість робіт стосувалася інституцій, які діяли в різні періоди на Буковині. Тут варто зауважити, що в одній з робіт Т. Белан охарактеризував поземельні відносини між родинами власників маєтків, які супроводжувалися складенням відповідних актів, а також розглянув адміністрацію краю на час приходу австрійської влади й формування нової, у тому числі судової, охарактеризувавши їх для Галичини та Буковини в останній чверті XVIII та першій чверті XIX ст. Зауважено, що саме при судових установах створювалися майнові кадастри⁴.

Окремо виділяються роботи у сфері історичної біографістики. Дотичними до цієї тематики варто назвати роботи, що стосувалися біографій родин із Буковини, де увага загалом приділялася насамперед родині Гурмузакі. Також однією з робіт, виконаних у стилі біографістики, стала невелика розвідка з документальними додатками про життя Д. Ончула⁵.

Незначне число публікацій стосувалося історії сіл Буковини. Тут також відзначено роботу Т. Белана, який здійснив невелику розвідку у стилі історичної топоніміки⁶. Станом на 1935 р. було відомо про підготовку Т. Беланом роботи про польські колонії на Буковині, яка мала вийти німецькою мовою⁷.

Події Першої світової війни на Буковині стали об'єктом вивчення буковинських істориків. Так, Т. Белан уже в 1923 році видав працю, присвячену проблемам боротьби з національними рухами на Буковині в період війни, подавши історію русофільського руху на Буковині від 1848 р. у контексті

¹ Reli S. Inceputurile Catolicismului Austriac în Bucovina. Studiu istoric-bisericesc din trecutul Bucovinei după acte și documente. *Codrul Cosminului. Buletinul "Institutului de Istorie și Limbă"*. Anul IV și V: 1927 și 1928. Partea I. Cernăuți, 1929. P. 17–34.

² Reli S. Politica religioasă a Habsburgilor față de biserica ortodoxă-română în secolul al XIX, în lumina unor acte și documente inedite din Arhiva Curții imperiale din Viena. *Codrul Cosminului. Buletinul "Institutului de Istorie și Limbă"*. Anul IV și V: 1927 și 1928. Partea I. Cernăuți, 1929. P. 445–562.

³ Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. P. 119–123.

⁴ Bălan T. Forum Nobilum din Bucovina. Cernăuți, 1927. 16 p.

⁵ Ratcu I.-M. Teodor Bălan: istoric și arhivist al Bucovinei. Târgoviște, 2013. P. 127–129.

⁶ Balan T. Satele dispărute din Bucovina. Extras din vol. omagial închinat lui Ion I. Nistor. Cernăuți, 1937.

⁷ Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918–1944 рр. Погляд дипломатів (Документи) / Упор. та наук. ред. В. М. Заполовський, С. Д. Осачук. Чернівці, 2007. С. 152.

протистояння з панславізмом. У роботі порушене й питання боротьби австрійської ладі проти русофільського руху, заходи воєнного характеру, спеціальні заходи, як і дії влади на основі надзвичайних законів: арешти, за шпигунство та вислови, інтернування, страти без суду. Окремо розкрито становище румунів, зокрема румунського національного руху в довоєнний період та під час війни, як і продемонстровано найвідоміші процеси проти румунів¹.

Інша праця цього автора – «Буковина у світовій війні» – є комплексною, адже вона містить не лише наукову розробку теми, але й документальні додатки. Т. Балан характеризує ситуацію на Буковині в XIX ст. й аналізує події напередодні війни. Виклад подій війни здійснено за етапами в хронологічному порядку. Автором проаналізовано і становище населення в умовах війни, а саме реквізиції, шкоду, спричинену діями російських, німецьких солдатів, австро-угорськими військами. Описано і ситуацію в період революції 1917 р. Охарактеризовано питання долі Буковини та події жовтня – листопада 1918 р. Супроводжується робота документальними додатками². Виконані в подібній формі дослідження та документи містяться в роботі І. Ністора «Об'єднання Буковини 28 листопада 1918: Дослідження і документи», підготовленій як ювілейне видання.

Зміни, які відбулися в університеті внаслідок його румунізації, фактично змінили основні напрями дослідження з історії. Безумовно, науковці університету в дослідженнях вирішували складні питання у своїй галузі, проте і вивчення Буковини, яке продовжувало вважатися дослідженням малої батьківщини, тепер стало частиною досліджень з історії румунів, яка стала вітчизняною історією. При цьому розвитку наукової діяльності сприяв Інститут історії та лінгвістики при Чернівецькому університеті, в рамках якого поєднували свої зусилля як історики, так і філологи. Поява такого закладу стала можливою після заснування «Фундації короля Фердинанда», яка призначалася для пропагування вивчення мови та історії студентами Чернівецького університету³. Офіційно Інститут історії та лінгвістики створили 4 грудня 1922 р. на засіданні за участю Р. Кинді, В. Греку, Л. Мораріу, І. Ністора, А. Прокоповіча. Згідно з прийнятим статутом Інститут мав створити власну спеціалізовану бібліотеку, проводити наукові засідання, керувати науковими дослідженнями в історичній та філологічній галузях. Головою директорату

¹ Balan T. Suprimarea mișcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial 1914–1918. Cernăuți, 1923. 216 p.

² Bălan T. Bucovina în războiul mondial. Codrul Cosminului. Buletinul "Institutului de Istorie și Limbă". Anul VI :1929–1930. Cernăuți, 1930. P. 1–136.

³ Prefață. Codrul Cosminului. Buletinul Institutului de istorie și limbă. Anul I: 1924. Cernăuți, 1925. P. XII–XIV.; Чернівецький університет: 1875–1995. Сторінки історії. Чернівці, Рута, 1995. С. 85–86; Grigorovița M. Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică. Suceava, 2005. P. 53.

було обрано І. Ністора, тоді як секретарем став Л. Мораріу¹. Серед активних членів на початку діяльності Інституту опинилися І. Бачинські, А. Бокенецу, Е. Герцог, О. Люція, Д. Мармелюк, Т. Саучук-Севяну, Р. Сбієра. Трохи згодом, 2 січня 1924 р., директорат Інституту прийняв рішення про видання бюлетеня "Codrul Cosminului"². Через деякий час консул Республіки Польща в Чернівцях зауважить з приводу цього наукового журналу, у якому говорилося про місцевість, де зазнав поразки король Ян Ольбрахт: «Назва цього місячника не є випадковою, а є свідомим проявом побоювань за Буковину». Як зазначає консул, жодна зі спроб консульства спрямована на зміну назви видання, не мала успіху³.

Таким чином, у період перебування Буковини у складі королівства Румунії краєзнавчі дослідження були серед пріоритетних. Особливо відзначимо археографічну роботу, яка в цей час була значно активована.

Після приєднання Північної Буковини до Радянського Союзу Чернівецький університет офіційно було проголошено українським, однак послідовною була русифікація навчання. Фактично заново було сформовано викладацький склад університету, змінено його структуру. Виділено окремий історичний факультет, на якому здійснювалася підготовка фахових істориків і було розгорнуто наукові дослідження.

Буковинознавча тематика стала однією з пріоритетних для викладачів факультету. Цьому було декілька причин. По-перше, у зазначений період із новою силою — під впливом позиції деяких зарубіжних істориків — було порушено питання, яке, здавалося, було вирішене ще в австрійський період: яке населення краю — українське чи румунське — є автохтонним. На підставі цього робилися деякі антинаукові геополітичні висновки.

Певний тиск справляла й українська еміграція. У 1956 р. вийшло фундаментальне видання «Буковина. Її минуле і сучасне», у якому подавалася об'єктивна історія краю, у тому числі періоду після 1940 р. Комуністична влада докладала зусиль, щоб можна було щось протиставити цьому.

Під тиском пануючої ідеології було суттєво змінено тематику буковинознавчих досліджень. На першому місці поставали дослідження соціально-економічних відносини під кутом зору показу експлуатації народних мас, класової боротьби, критика владних структур попередніх часів. Разом із тим

¹ Prefață. *Codrul Cosminului*. Buletinul Institutului de istorie și limbă. Anul I: 1924. Cernăuți, 1925. P. XIV–XV; Mareci H. Teodor Bălan: 1885–1972: viața și opera. Iași: Junimea, 2003. P. 26.

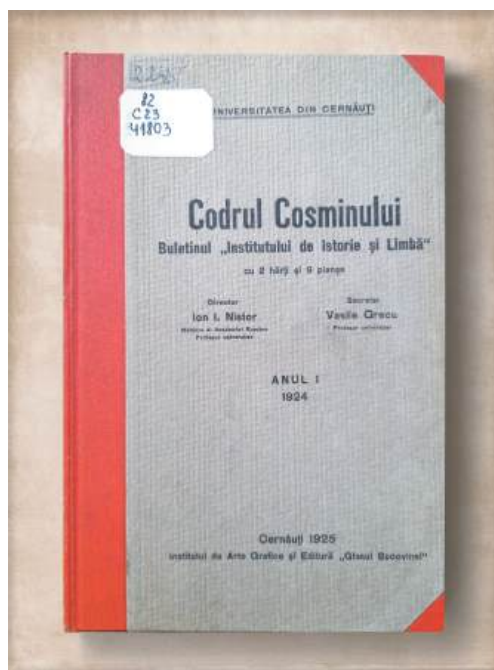
² Prefață. *Codrul Cosminului*. Buletinul Institutului de istorie și limbă. Anul I: 1924. Cernăuți, 1925. P. XV; Mareci H. Teodor Bălan: 1885–1972: viața și opera. Iași: Junimea, 2003. P. 26.

³ Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918–1944 рр. Погляд дипломатів (Документи) / Упор. та наук. ред. В. М. Заполовський, С. Д. Осачук. Чернівці: Зелена Буковина, 2007. С. 140–141. Додамо лише, що консул помилявся щодо періодичності виходу *Codrul Cosminului*, оскільки він не був місячником.

такі теми, як розвиток українського й інших національних рухів, формування ідеї української незалежної держави, діяльність демократичних структур, органів самоврядування перебували під суворою забороною, а якщо й згадувалися, то тільки з тавром буржуазного націоналізму. Проте деякі напрацювання того часу не втратили свого значення і сьогодні.

У повоєнний період на території області було розгорнуто значні археологічні дослідження. Видатним археологом був Борис Онисимович Тимошук. З 1968 по 1979 рік він працював на історичному факультеті Чернівецького університету. Найбільш плідними були його дослідження в галузі слов'янської та давньоруської археології. На підставі чисельних археологічних експедицій він відкрив близько двох тисяч археологічних пам'яток. Ним написано цілу низку монографій, які цілісно охоплюють минуле Буковини від V до середини XIV століття. Зокрема, «Північна Буковина — земля слов'янська», «Слов'янські гради Північної Буковини», «Слов'яни Північної Буковини V–IX ст.», «Давньоруська Буковина (X — перша половина XIV ст.)»¹ та ін.

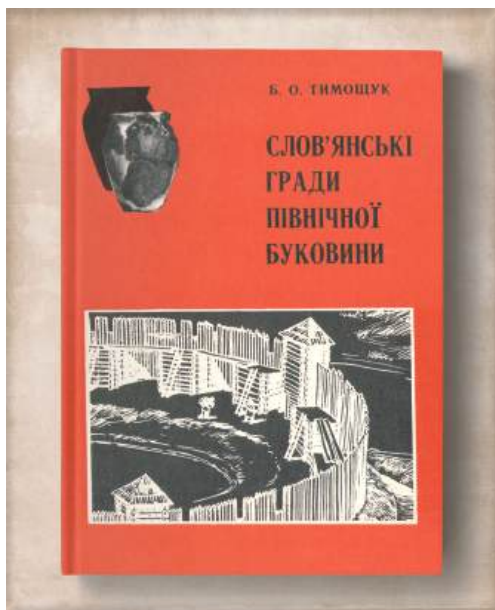
Б. Тимошук був також талановитим популяризатором минулого краю. У своїх книжках, орієнтованих на пересічних читачів, як-от «Дорогами предків», «Зустріч з легендою», «Твердиня на Пруті»², у чисельних газетних статтях він відкривав широкому загалу невідомі сторінки історії Буковини, сприяв поширенню історичних знань про рідний край. Він по праву вважається фундатором буковинської школи археологів, яка й зараз є успішною і загальновизнаною.

**Перший випуск бюлетеня
«Кодрул Козмїнулуй». 1924 р.**

¹ Тимошук Б. Північна Буковина — земля слов'янська. Ужгород, 1969; Тимошук Б. Слов'янські гради Північної Буковини. Ужгород, 1975; Тимошук Б. Слов'яни Північної Буковини V–IX ст. Київ, 1976; Тимошук Б. Давньоруська Буковина (X — перша половина XIV ст.). Київ, 1982.

² Тимошук Б. О. Дорогами предків. Ужгород, 1968; Тимошук Б. Зустріч з легендою: Історико-краєзнавчі нариси. Ужгород, 1974; Тимошук Б. Твердиня на Пруті. З історії виникнення Чернівців. Ужгород, 1978.

Титул праці Б. Тимошука
«Слов'янські гради Північної Буковини»

Після того як Б. Тимошук покинув університет, археологічні дослідження, організацію експедицій очолив Л. Михайлина, який у 1984 р. захистив дисертацію кандидата історичних наук «Слов'яни Верхнього Попруття VIII–X ст.».

Поряд з археологічними в радянський час були розгорнуті етнологічні дослідження на Буковині. Регулярно здійснювалися етнографічні експедиції по селах краю, у яких брали участь викладачі та студенти факультету. Вивченням декоративно-прикладного мистецтва займалася Т. Бушина¹. Матеріальну культуру населення краю,

особливості традиційного господарства проаналізував Г. Кожолянко².

Ранньомодерну добу в історії Буковини й Хотинщини досліджував М. Алекберлі, якому належить одна з перших ґрунтовних монографій історії Хотинської битви 1621 р. Для написання роботи автор залучив цілу низку турецьких джерел³. Окремі аспекти минулого краю цього часу досліджував також П. Михайлина⁴.

Досить активно вивчався австрійський період історії Буковини. Звичайно, у тих умовах найперше досліджувалася класова боротьба селян і різні соціальні рухи, яким обов'язково надавався титул революційних. Серед найбільших здобутків відзначимо дослідження В. Ботушанського, який у цей час опублікував цілу низку статей⁵ і монографію «Становище і класова боротьба селянства

¹ Бушина Т. Декоративно-прикладне мистецтво Радянської Буковини: науково-популярний нарис. Київ, 1986.

² Кожолянко Г. Традиционное хозяйство украинцев Северной Буковины. Москва, 1985; Кожолянко Г. Матеріальна культура населення Північної Буковини в кінці ХУІІІ – на початку ХХ ст. Київ, 1989.

³ Алекберлі М. Хотинская война (1621 г.). Черновцы, 1957; Алекберлі М. До питання історіографії Хотинської війни 1621 року. *Наукові записки Чернівецького університету*. 1956. Т. 18. Вип. 1.

⁴ Михайлина П. Відомості з історії Північної Буковини ХV – першої половини ХVІІ ст. в молдавських літописах (до 1648 р.). *Минуле і сучасне Північної Буковини*. Київ, 1972. Вип. 1. С. 13–18.

⁵ Ботушанський В. Участь трудящих Північної Буковини у боротьбі проти загрози світової війни (1909–1914). *Минуле і сучасне Північної Буковини*. Київ, 1973. Вип. 2. С. 46–55; Ботушанський В. Буковинська трудова еміграція в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Історичні дослідження. Вітчизняна історія*. Київ, 1975. Вип. 1. С. 136–145.

Північної Буковини в період імперіалізму»¹. Проблемам економічних зв'язків населення краю з Росією і Наддніпрянською Україною присвячена монографія І. Гриценка².

Цікавим було дослідження К. Ципка про національне питання на Буковині в роки революції 1848–1849 рр.³. Однак інші його праці мали яскраве ідеологічне забарвлення, намагалися штучно довести вплив більшовицького перевороту в Росії (так званої Великої жовтневої соціалістичної революції) на події жовтня — листопада 1918 р. на Буковині, насаджували концепцію, що українці краю прагнули до возз'єднання з Українською соціалістичною радянською республікою⁴.

Боротьбі за звільнення від соціального й національного гніту в умовах панування румунської влади присвячена монографія В. Курила⁵, який у 1969–1975 роках працював першим проректором Чернівецького університету.

У радянський період була розгорнута чимала археографічна буковинознавча робота. За участі викладачів історичного факультету разом із працівниками Державного архіву Чернівецької області було видано цілу низку збірників документів⁶. Хоча матеріали підбиралися відповідно до тодішніх

Титул праці Б. Тимощука
«Давньоруська Буковина»

¹ Ботушанський В. Становище і класова боротьба селянства Північної Буковини в період імперіалізму. Київ, 1975.

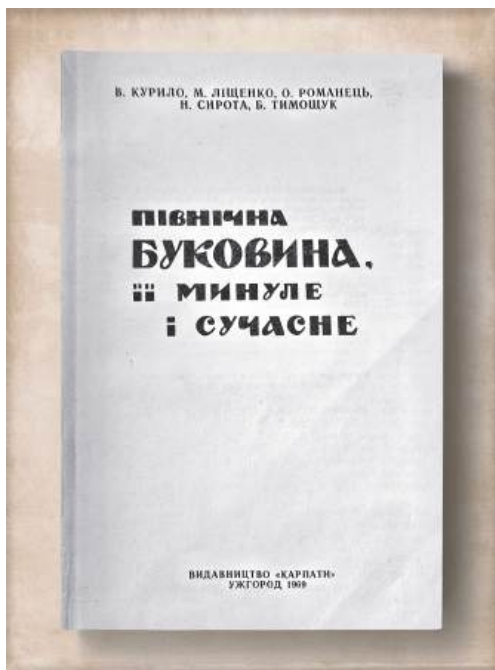
² Гриценко І. Економічні зв'язки Північної Буковини з Росією і Наддніпрянською Україною в XIX — на початку XX ст. Львів, 1980.

³ Ципко К. Національне питання на Буковині в період революції 1848 року. *Наукові записки Чернівецького державного університету*. Львів, 1956. Т. XVIII. Серія історичні науки. Вип. 1. С. 22–54.

⁴ Ципко К. Велика Жовтнева соціалістична революція і боротьба трудящих Буковини за владу Рад і возз'єднання з Радянською Україною. Чернівці, 1958; Боротьба трудящих Буковини за возз'єднання з Радянською Україною. Станіслав, 1961.

⁵ Курило В. У боротьбі за визволення. Революційно-визвольний рух на Буковині у 1922–1940 роках. Львів, 1977.

⁶ Боротьба трудящих Буковини за соціальне і національне визволення і возз'єднання з Українською РСР. 1917–1941. Документи і матеріали. Чернівці, 1958; Радянська Буковина 1940–1945: документи і матеріали.

Титул книги

«Північна Буковина, її минуле і сучасне»

ідеологічних настанов, значення їх не можна недооцінювати. Документи, вміщені в них, і зараз активно використовуються дослідниками. Особливо відзначимо збірник документів «Споконвічна українська земля»¹, головним натхненником і упорядником якого був І. Гриценко. У цьому збірнику опубліковано документи про місцеве українське населення від часів середньовіччя і до 1940 р.

Викладачі історичного факультету взяли участь у виконанні наукових проєктів, які мали непересічне значення для розгортання історичних досліджень в Україні. Серед них — написання тому Чернівецька область багатотомного видання

«Історія міст і сіл Української РСР», який вийшов з друку в 1969 р.² У підготовці цього дослідження взяли участь В. Курило (голова редколегії), І. Гриценко (заступник головного редактора), М. Ліщенко, П. Михайлина, Є. Приходько, Б. Тимошук, Т. Бушина. До написання тому було залучено чимало вчителів, випускників історичного факультету.

Цього ж 1969 р. побачила світ монографія за авторства В. Курила, М. Ліщенка, О. Романця, Н. Сироти, Б. Тимошука «Північна Буковина, її минуле та сучасне»³. В анотації до книги зазначалося: «Автори нарис — дослідники з Чернівецького державного університету — на багатому фактичному матеріалі розкривають єдність історичного процесу на Буковині й інших українських землях, показують, як корінне населення краю, незважаючи

Київ, 1967.; Радянська Буковина 1946–1970. Документи і матеріали. Ужгород, 1980; Боротьба трудящих Північної Буковини проти соціального і національного гноблення у другій половині XIX — на початку XX ст. Збірник документів і матеріалів. Ужгород, 1979; Під колоніальним гнітом. Північна Буковина в другій половині XIX — на початку XX ст.: Документи і матеріали. Ужгород, 1986.

¹ Споконвічна українська земля. Історичні зв'язки Північної Буковини з Росією і Наддніпрянською Україною. Документи і матеріали. Ужгород, 1990.

² Історія міст і сіл Української РСР в 26 томах. Чернівецька область. Київ, 1969.

³ Курило В., Ліщенко М., Романець О., Сирота Н., Тимошук Б. Північна Буковина, її минуле та сучасне. Ужгород, 1969.

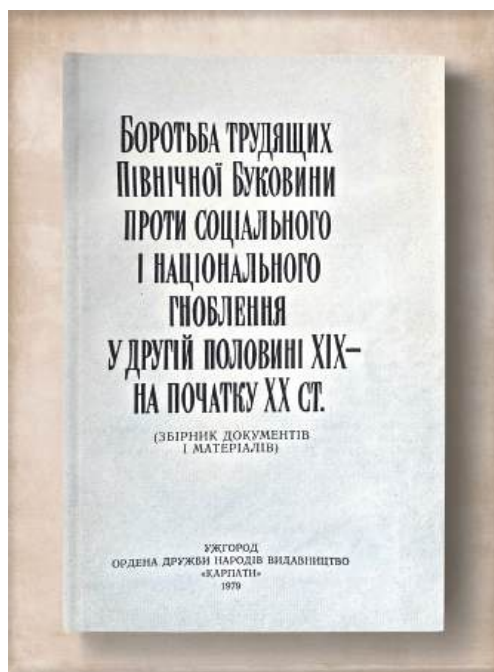
на гніт іноземних загарбників, на вікову свою відірваність від українського народу, на втрачало зв'язків з ним, зберігало рідну мову і самобутню культуру і завжди прагнуло до возз'єднання із своєю матір'ю – Україною»¹. Більша частина книги була присвячена подіям ХХ ст., особливу увагу приділено здобуткам краю після його входу до складу радянської України.

Важливою подією стала публікація колективної монографії «Нариси історії Північної Буковини»² до написання якої були залучені викладачі факультету В. Ботушанський, І. Гриценко, П. Михайлина, Є. Приходько, О. Пастух, Б. Тимошук. «Нариси» охоплювали дослі-

дження минулого краю від найдавніших часів до 1940 р. Книга була написана на солідній джерельній базі й повністю узгоджувалася з тодішніми ідеологічними концепціями. У ній уперше, як для радянського буковинознавства, з'являються розділи про суспільно-політичний та національний рух, про події Першої світової війни, а також про поштовх революційного руху після Лютневої буржуазно-демократичної революції. Водночас усі ці розділи написано строго з позицій панівних на той час історіографічних концепцій.

Науковці історичного факультету взяли активну участь у підготовці першої колективної монографії з історії Чернівецького університету. Книга була видана до сторіччя заснування закладу вищої освіти. Серед авторів цього дослідження — Є. Приходько, К. Мусієнко, В. Боролук, Г. Габ, О. Пастух, В. Холевчук, М. Ліщенко, В. Шаповалов.

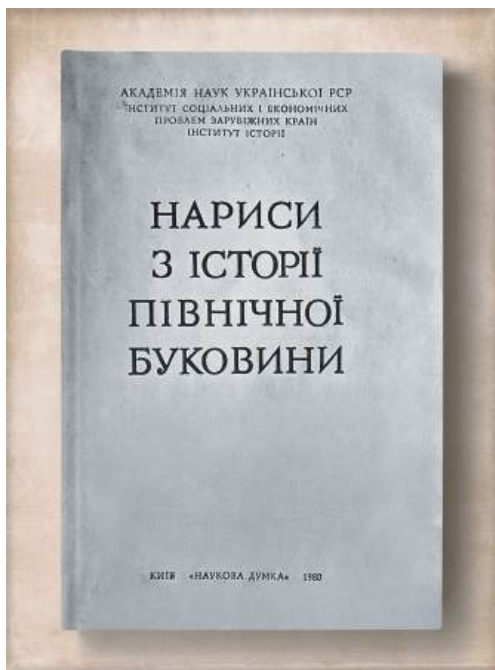
Загалом радянський період буковинознавства позначився засиллям ідеологічних догм, які не дозволяли дослідниками самостійно досліджувати

**Збірник документів і матеріалів
«Боротьба трудящих Північної Буковини проти
соціального і національного гноблення у другій
половині XIX – на початку XX ст.». 1979 р.**

¹ Курило В., Ліщенко М., Романець О., Сирота Н., Тимошук Б. Північна Буковина, її минуле та сучасне. Ужгород, 1969. С. 1.

² Нариси історії Північної Буковини. Київ, 1980.

Колективна монографія
«Нариси з історії Північної Буковини»

минуле краю, проводити пошуки. А втім, певні здобутки, особливо в археологічних дослідженнях, вивченні історії окремих населених пунктів стали вагомим внеском у дослідження минулого краю.

Здобуття Україною незалежності дало поштовх до значного піднесення буковинаознавчих досліджень. Відкрилися нові теми наукових пошуків, дослідження яких за радянських часів обмежувалося, стали доступними раніше закриті архівні фонди, дослідники одержали змогу працювати в зарубіжних архівах і книгосховищах, спілкуватися з ученими інших країн.

Буковинаознавчі дослідження за період від кінця

80-х років до сучасності пройшли декілька етапів. Перший етап пов'язаний з ейфорією свободи наукової думки, нових тем, розширенням кола академічного спілкування, активізацією діяльності аматорів-краєзнавців. Наслідком стала поява значної кількості не тільки наукових розвідок, але й публіцистичних, часто псевдонаукових публікацій, які містили чимало неточностей, недостовірної інформації. Цей період тривав до другої половини 90-х рр. XX ст.

Для розвитку буковинаознавчих досліджень вагоме значення мали наукові конференції, які почали регулярно проводитися в цей час. У 1990 році кафедру історії України була організована I Буковинська обласна історико-краєзнавча конференція, яка об'єднала дослідників, спраглих за свободою наукового спілкування. Уже наступна, II Буковинська історико-краєзнавча конференція, мала спеціальне спрямування «До витоків назви краю «Буковина». Вона відбулася в жовтні 1992 р. й мала виразно українознавче спрямування. Тон дискусії запропонував завідувач кафедри історії України Василь Ботушанський, який виголосив дві доповіді: «Національний склад населення Буковини за урядовими переписами II пол. XIX — поч. XX ст.» та «Буковина і ЗУНР». Цей тренд зберігався впродовж наступних років.

III Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція зібрала не тільки місцевих вчених і краєзнавців, але й представників наукових шкіл

усієї України, польських, австрійських та румунських колег, які досліджували край в різні епохи. Вона відбулася в 1995 році й була присвячена 120-річчю заснування Чернівецького університету. Таким чином, вона набувала іншого формату – із загальноукраїнської перетворювалася на міжнародну, якою залишається й тепер. Це були перші кроки виходу історичної науки, що розвивалася в Чернівецькому національному університеті, на міжнародну арену. Широкі міжнародні дослідницькі контакти стали стимулом і драйвером наукового поступу. Історики виходили із своєї капсули провінційності, отримували новий досвід використання багатоджерельної бази, на яку опиралися у своїх дослідженнях, виявляли й широко використовували цікаві дослідницькі методи, що сприяло потужному ривку буковинознавчих студій в університеті.

Уже з другої половини 90-х років дослідження історії Буковини перейшло в русло стабільності й академічності. При цьому слід зауважити, що окремі періоди досліджувалися активніше, інші залишалися поза увагою вчених через різні об'єктивні та суб'єктивні причини.

Відразу зауважимо, що майже всі конференції мали певну тематичну спрямованість, пов'язану з ювілейними подіями чи постатями. Зокрема, традиційно кожні п'ять років Чернівецький університет відзначає свої круглі дати, що спонукає дослідників не тільки активно вивчати історію його створення та розвитку, але й шукати нові матеріали чи відновлювати втрачені сторінки наукових та освітніх просторів. У 2019 році конференція була присвячена ювілею з дня народження Степана Смаль-Стоцького та Юрія Федьковича, а у 2021 році – 200-річчю Хотинської війни. Короткий огляд доповідей на Буковинських міжнародних науково-практичних конференціях дає підстави стверджувати, що коло дослідницьких інтересів залишається доволі стійким. Видатні постаті українського національного руху на Буковині, особливості українського освітнього, культурного й духовного розвитку краю, яскраві події національно-визвольної боротьби, явища соціальної та економічної історії буковинців – усі ці проблеми не втрачають своєї актуальності, що обумовлює дослідницькі пошуки професорів Олександра Добржанського, Василя Ботушанського, Михайла Чучка, Ігоря Жалоби, доцентів Ганни Скорейко, Сергія Добржанського, Ігоря Піддубного, Миколи Гуївнюка, Світлани Герегової. Разом із тим конференція стала майданчиком для формування нових дослідницьких перспектив у сфері буковинознавства: доля буковинського єврейства на різних етапах історичного розвитку (Ірина Яворська, Микола Кушнір), радянізаційні процеси в краї та події великих війн (Василь Холодницький, Петро Брицький, Яна Бестанчук, Лілія Дробіна, Юлія Левіна), проблеми міжвоєнного розвитку Буковини (Олександр Руснак). Значний інтерес викликають аспекти німецького, польського,

Президія Х Буковинської міжнародної історико-краєзнавчої конференції. 2015 р.

румунського національних рухів у краї (Андрій Горук, Сергій Осачук, Владислав Струтинський, Сергій Гакман).

Значний внесок у розвиток досліджень краю належить науково-дослідному Центру буковинознавства, який функціонує в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича з 1994 року. Свого часу його керівники професори Олег Панчук і Тарас Кияк задали тон академічної співпраці центру з подібними установами Румунії та Німеччини, що забезпечило високий рівень досліджень та конференцій. Особливу роль тут відігравали спільні історичні публікації, присвячені Буковині. Зацікавленість партнерів у дослідницькій співпраці обумовлювалася особливим місцем краю в долях різних країн та народів. Зокрема, цінним виявився досвід історії Буковини в контексті аналізу етнополітики держав Центрально-Східної та Південно-Східної Європи, яку вони здійснювали протягом XIV–XX ст. Основна увага приділяється вивченню політичних змін, міжкультурних зв'язків, транскордонного співробітництва та життя національних меншин на прикордонних територіях в умовах глобальних викликів, насамперед «Весни народів» 1848 року, революційних рухів у Європі 1918 року, життя та виживання буковинців в умовах Другої світової війни та повоєнного облаштування світу.

Буковина та Північна Бессарабія, а також суміжні з нею землі, що належать до зони давніх міжетнічних і міжкультурних взаємин, і нині зберігає свій статус міжетнічного й міжкультурного порубіжжя, входячи територіально до різних держав – України та Румунії. Сьогодні особливо актуальним

Круглий стіл Центру Буковинознавства, присвячений історії краю в роки Української революції 1917–1923 рр.

стає питання збереження традицій позитивної комунікації в умовах полікультурного суспільства та подолання водночас певних стереотипів, що сформувалися в радянський час, де ідеологія спиралася на пошуки зовнішніх противників.

Виразною постає й інша історична особливість Буковини: її тісний зв'язок із такими важливими центрами культури, якими були Львів і Київ від кінця XVI – до середини XVII ст. Одним із важливих історичних явищ цього періоду були військово-політичні союзи між українським козацтвом і Молдавським князівством, а також просвітницька діяльність київського митрополита Петра Могили, рід якого походив із південної частини Буковини. Церковнослов'янська мова була панівним знаряддям і виявом християнської православної культури цього періоду і зберігала цей статус практично до кінця XVIII ст. Граматики церковнослов'янської мови, а також літературні твори, авторами яких були українські діячі (М. Смотрицький, Й. Галатовський, П. Величковський), справили певний вплив на створення граматики румунської мови, а також на розвиток церковно-філософської думки. Добра обізнаність тогочасних церковно-освітніх діячів із південнослов'янськими та грецькими писемними джерелами спричинилися до витворення феномену їх багатомовної культурної компетенції та формування шляхів

«Єврейське населення та розвиток єврейського національного руху на Буковині в останній чверті XVIII – на початку XX ст.».
Збірник документів та матеріалів

проникнення іншомовного впливу в живомовне середовище української та румунської мов.

Дослідження цього зрізу життя з відстані у понад сто років дає змогу виявити той культурний зміст, який не втратив своєї вартості і має перспективи аналізу, відтворення та розвитку в соціокультурному середовищі сучасної Буковини. Упродовж тридцяти років в рамках діяльності Центру буковинознавства опубліковано низку авторських і колективних монографій Сергія Осачука, Миколи Гуйванюка, Ганни Скорейко, Андрія Горука, Василя Холодницького, Володимира Заполовського. Спільно з партнерами проведено низку буко-

винознавчих конференцій і круглих столів, присвячених феномену Буковини та її столиці. У 2018 році було проведено міжнародну конференцію, присвячену 100-річному ювілею Буковинського народного віча, яка зібрала українських, румунських, польських та німецьких дослідників, видано збірник матеріалів і документів.

Сьогодні Центр буковинознавства презентує Буковину на міжнародних і всеукраїнських академічних майданчиках, продовжує розробку основних напрямів наукових досліджень.

На території Чернівецької області на сьогодні виявлено понад дві тисячі археологічних пам'яток усіх хронологічних періодів, серед яких є унікальні об'єкти загальнонаціонального значення, що перебувають під охороною держави. Усі вони потребують наукового вивчення та збереження внаслідок руйнації під дією природних факторів і людської діяльності, у т. ч. так званих чорних археологів. Без залучення археологічного матеріалу видаються неможливими комплексне об'єктивне дослідження та реконструкція історичного минулого давнього населення регіону, його соціально-економічної та військово-політичної історії, з'ясування культурно-етнічної належності. Традиційно найпопулярнішими впродовж усього періоду незалежної

України залишаються археологічні дослідження Буковини. Школа археологів, заснована Борисом Тимощуком, розробляла ряд важливих проблем, пов'язаних передусім з населенням Буковини в хронологічних межах від V до XV ст. Серед них відзначимо докторську дисертацію і відповідну монографію Любомира Михайлини про слов'ян VIII–X ст. між Дніпром і Карпатами (райковоцька культура) та його монографію «Населення Верхнього Попруття VIII–X ст.».¹

Своєрідним продовженням цієї традиції слугують наукові розвідки Сергія Пивоварова: докторська дисертація «Середньовічне населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра (X – перша половина XIII ст.)», монографії «Християнські старожитності в межиріччі Верхнього Пруту та середнього Дністра», «Нумізматичні пам'ятки Буковини», «На Дністрі на окраїні Галичской»². Учений продовжує працювати в цій царині буковинознавства, зокрема, досліджуючи літописний Василів і весь ареал руського історичного ландшафту Буковини. Близькою за тематикою є докторська дисертація Ігоря Возного «Історико-культурний розвиток населення межиріччя Верхнього Сірету та Середнього Дністра в X–XIV ст.» та низка його археологічних досліджень про Чорнівське городище. Результативними та багатими на дослідницький інтерес стали археологічні експедиції Миколи Ільківа, Юлії Мисько, Віталія Калініченка.

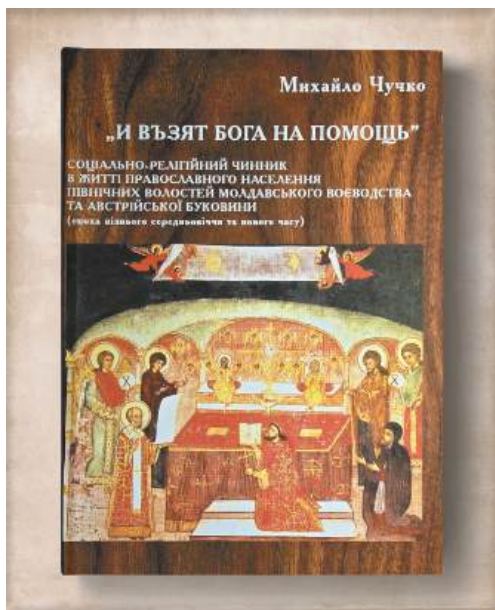
Історію Буковини часів Молдавського князівства плідно досліджує професор Михайло Чучко. Зокрема, не втрачають своєї актуальності його праці, присвячені вивченню соціально-релігійних аспектів повсякденного життя

Брицький П., Добржанський О., Юрійчук Є.
«Буковинці у боротьбі за українську державність»

¹ Михайлина Л. Населення Верхнього Попруття VIII–X ст. Чернівці : Рута, 1997. 143 с.

² Пивоваров С. Середньовічне населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра (XI – перша половина XIII ст.). Чернівці : Зелена Буковина. 2006. 300 с.; Пивоваров С. Нумізматичні пам'ятки Буковини. Чернівці : Зелена Буковина, 2002. 248 с.; На Дністрі на Оукраїні Галичской. Чернівці, 2000 (у спів-авторстві з І.Г. Чеховським); Християнські старожитності у межиріччі Верхнього Пруту та Середнього Дністра. Чернівці, 2001; Літописний Василів у Середньому Подністров'ї. Історико-краєзнавчі нариси. Київ : НКПІЗ; Фенікс, 2020. 184 с

Монографія М. Чучка про соціально-релігійний чинник у житті населення північних волостей Молдавського воєводства та австрійської Буковини

православного духовенства північної частини Молдавського воєводства й австрійської Буковини (друга половина XIV – початок XX ст.).

В останні роки пильна увага приділяється історії Хотинської битви 1621 р. Було проведено декілька наукових конференцій, присвячених цій події, за участі буковинських істориків. Відзначимо також дослідження та науково-популярні видання про Хотинську битву Андрія Федорука¹. Традиційно ювілейні дати викликають незмінний інтерес до цієї події, яка об'єднує українських, польських, литовських, білоруських, румунських дослідників. До цієї події

випущено збірник документів і нарис про Хотинську фортецю, колективну монографію «Хотин 1621. Війна і пам'ять», де представлено розвідки Тараса Ковальця, Ганни Скорейко, Галини Яценюк, Тадея Яценюка, Назарія Христана, Олексія Балуха, Михайла Чучка, Миколи Ільківа².

Молдавський період в історії Буковини став об'єктом дослідницького інтересу Олексія Балуха. Йому належить низка публікацій, присвячених міжнародному контексту боротьби за контроль над Буковиною в ранньомодерний час.

Останнім часом історія Буковини австрійського періоду досліджується особливо жваво, що пояснюється наявністю потужної джерельної бази, певним міжнародним інтересом, формуванням уявлення про Буковину як регіону національної та культурної толерантності, своєрідну сучасну Європи в мініатюрі. Актуальність підсилює і той факт, що цей період поряд із румунським піддавався найбільшим атакам радянських ідеологічних інституцій, які прагнули демонізувати австрійський та румунський уряди як гнобителів українського народу. Нові методологічні підходи дали змогу використати традиційну джерельну базу в новому контексті. Так, традиційний інтерес

¹ Федорук А. Хотинська війна 1621 року. Чернівці, 2010. 76 с.

² Хотин 1621. Війна і пам'ять : колект. монографія. Чернівці : Технодрук, 2022. 324 с.

до соціально-економічних проблем краю був використаний у фундаментальній монографії Василя Ботушанського «Сільське господарство Буковини др. пол. XIX — поч. XX ст.». Робота була виконана в класичному академічному стилі з використанням величезного масиву джерельного матеріалу, тому висновки вченого отримали чимало позитивних відгуків наукової громадськості.

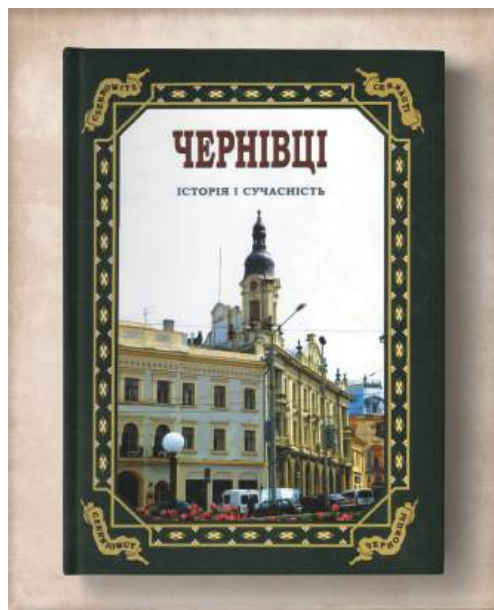
Актуальною не тільки з наукового погляду, але й у плані практики стала книга Василя Ботушанського й Олега Ботушанського про розвиток сільської кооперації на Буковині. Проблемам еміграції з Буковини в австрійський період присвячена книга Василя Ботушанського та Галини Чайки «Еміграція з Буковини (60-ті рр. XIX — початок XX ст.)».

Демографічні проблеми Буковини за австрійськими урядовими переписами II половини XIX — початку XX ст. досліджено в монографії Г. М. Скорейко. Буковинська тематика присутня в працях професорів Ігоря Жалоби, Олександра Сича, Богдана Боднарюка, Ігоря Піддубного, Володимира Фісанова та ін.

Активно досліджуються різні аспекти суспільно-політичного життя, міжнаціональних і міжкультурних відносин, історія окремих товариств, політичних партій та їх лідерів, релігійно-конфесійні проблеми на Буковині в зазначений період Олександром Добржанським, Сергієм Добржанським, Ганною Скорейко.

Серед окремих напрямів буковинознавчих досліджень можемо виокремити праці Сергія Осачука, присвячені німецьким товариствам Буковини, Андрія Горука, який дослідив національно-культурний рух поляків на Буковині (друга половина XIX ст. — 1914 р.), Миколи Кушніра, який опублікував серію статей про єврейське населення краю.

З історії Буковини австрійського періоду опубліковано цілу низку збірників документів. Зокрема, Олександр Добржанський, Микола Кушнір, Наталія Масіян і Марія Никирса уклали документальні підбірки «Єврейське населення та розвиток єврейського національного руху на Буковині в останній чверті XVIII — на початку XX ст.», «Нації та народності Буковини у фондах Державного

**Колективна монографія «Історія Чернівців.
До 600-річчя першої письмової згадки»**

Буковина. Історичний нарис.
Колективна монографія. 1998 р.

архіву Чернівецької області (1775–1940)»¹. Петро Брицький і Петро Бочан опублікували свідчення німецького вченого Йогана Коля про Буковину та Галичину в середині XIX ст.

Австрійському періоду було присвячено цілу низку міжнародних тематичних конференцій, які проводились в Австрії, Німеччині, Румунії, Польщі, Україні за участі чернівецьких науковців. Серед найбільш резонансних буковинознавчих конференцій цього часу можна назвати такі: «Буковина як європейський культурний ландшафт» (Аугсбург, Німеччина, 1994), «Буковина 1775–1862 рр. Політичні, соціальні, економічні, культурні та демогра-

фічні аспекти» (Радівці, Румунія, 1996), «Українсько-австрійські культурні взаємини другої половини XIX — початку XX ст.» (Чернівці, 1996), «Ідентифікація та національна мобілізація в регіоні етнічних взаємовпливів» (Марбург, Німеччина, 2004), «Кінець Габсбургської монархії: погляд з Відня і периферії (1918–2018)» (Чернівці, 2018), «Історія Буковини через візуальний поворот» (Аугсбург, Німеччина, 2019).

Значна увага приділяється історії Буковини часів Української революції 1917–1921 рр. в монографії Петра Брицького, Олександра Добржанського, Євгенії Юрійчук, які дослідили участь буковинців у боротьбі за українську державність в часи Центральної Ради, Гетьманату та Директорії, внесок буковинців у розбудову української дипломатії часів Української революції.²

¹ Добржанський О.В., Кушнір М., Никирса М. Єврейське населення та розвиток єврейського національного руху на Буковині в останній чверті ХУШ — на початку ХХ ст.: 36. док. і матеріалів. Чернівці, 2007. 464 с.; Добржанський О., Марсіян Н., Никирса М. Нації та народності Буковини у фондах Державного архіву Чернівецької області (1775–1940). Чернівці, 2003.

² Брицький П., Добржанський О. Буковинці на дипломатичній службі УНР та ЗУНР. Чернівці, 2007. 241 с.; Брицький П., Добржанський О., Юрійчук Є. Буковинці у боротьбі за українську державність. Чернівці, 2008. 483 с.; Брицький П.П., Юрійчук Є.П. Жертва української революції: трагічна доля полковника П. Болбочана. Чернівці, 2005.

Події Буковинського народного віча й історичні обставини, що передували становленню української влади на Буковині в 1918 р., її поваленню й утвердженню румунської влади, опубліковано в збірниках, упорядкованих Олександром Добржанським і Володимиром Стариком, де вміщено спогади очевидців, матеріали архівів та преси.

Міжвоєнному періоду в історії Буковини присвячено ряд збірників документів і матеріалів, укладачем та упорядником яких став Сергій Осачук: «Буковина 1918–1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток (Матеріали і документи)», в якому опубліковано документи Німецького та Австрійського

консульств у Чернівцях, «Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918–1944 рр. Погляд дипломатів (Документи)», де вміщено повідомлення про Буковину Польського, Чехословацького, Швейцарського, Французького консульств. Проблемі переселення німців з Північної Буковини 1940 року присвячений збірник матеріалів, свідчень, документів, укладений Василем Холодницьким, Володимиром Заполовським і Сергієм Осачуком¹.

Різноманітні аспекти історії Бессарабії та Буковини в контексті радянсько-румунських міждержавних відносин 1917–1940 рр. досліджуються Сергієм Гакманом³¹. Загалом дослідження міжвоєнного «румунського» періоду Буковини та Хотинщини розвивається досить успішно завдяки науковим пошукам Василя Холодницького, Олександра Руснака, Ігоря Піддубного.

Проблеми першої та другої радянзації у всій її багатомірності та суперечливому характері досліджують Тамара Марусик, Світлана Герегова, Василь Холодницький, Тетяна Долинянська, Юлія Левіна, Лілія Дробіна.

Колективна монографія «Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.)»

¹ Буковина 1918–1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток (Матеріали і документи) / Упор. та ред. С.Д. Осачука. 2005. 328 с.; Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918–1944 рр. Погляд дипломатів (Документи) / Упор. та ред. С.Д. Осачука. Чернівці, 2007. 228 с.; «Додому в Райх!» Переселення німців з Північної Буковини 1940 р. (Матеріали, свідчення, документи). Упорядники Осачук С., Заполовський В., Холодницький В. Чернівці, 2004. 132 с.

Свій внесок у розвиток буковинознавства зробила школа буковинських етнологів на чолі з Георгієм Кожолянком, куди ввійшли Антоній Мойсей, Іван Воротняк, Олена Кожолянко.

Традиційним напрямом краєзнавчих досліджень залишається історія окремих населених пунктів, навчальних закладів, фабрик, культурних і державних установ.

Особливий інтерес науковців та читачів становить історія Чернівців та околиць. За 30 років вийшло декілька ґрунтовних і презентаційних праць, які не втратили своєї актуальності. Серед авторів найбільш плідно працювали в цій сфері Олександр Масан та Ігор Чеховський, які опублікували «Чернівці: 1408–1998. Нариси з історії міста», Ігор Чеховський по суті увічнив своє ім'я, коли опублікував книгу «Чернівці – ковчег під вітрилами толерантності»¹.

До 600-річчя першої згадки про Чернівці вийшла колективна монографія під загальною редакцією В. Ботушанського «Чернівці: Історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто)»². Завдяки цим публікаціям значно покращилася ситуація з вивченням історії столиці Буковини.

У новітній період опубліковано декілька узагальнювальних і велику кількість оглядових праць з історії різних державних установ та підприємств, соборів та театрів, освітніх та медичних закладів, фінансової, протипожежної та митної справи. Рубіжними стали колективні монографії під редакцією Василя Ботушанського: «Буковина. Історичний нарис» та «Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.)»³.

Чимало важливих статей з історії Буковини надруковано на сторінках кафедральних збірників факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, «Науковому віснику Чернівецького національного університету», «Віснику Центру буковинознавства».

Однак, підводячи підсумки, слід зауважити, що за порівняно невеликий відрізок часу відбулися докорінні зрушення в буковинознавчих дослідженнях. Опубліковано понад 100 монографій та збірників документів, сотні статей, захищено докторські й кандидатські дисертації. Не всі праці були однаково

¹ Білек В., Криворучко О., Масан О., Чеховський І. Вітання з Чернівців — Gruss aus Czernowitz. Чернівці, 1994; Масан О., Чеховський І. Чернівці: 1408–1998: нариси з історії міста. Чернівці, 1998. 213 с.; Чеховський І. Г. Чернівці — ковчег під вітрилами толерантності: Історичні студії багатокультурного етнорелігійного феномену в центрі Європи. Чернівці, 2004. 116 с.

² Чернівці: Історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто / Під ред. В. Ботушанського. Чернівці, 2009. 586 с.

³ Буковина: історичний нарис. Чернівці, 1998. 416 с.; Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.) / Під. ред. В. Ботушанського. Чернівці, 2005. 744 с.

якісні, але загалом рівень досліджень з погляду застосування сучасних методів, джерельної бази, аналітичного осмислення значно зріс. Найбільших успіхів досягнуто в історико-краєзнавчому дослідженні австрійського періоду. Послідовно розвиваються дослідження доби Молдавського князівства, міжвоєнного періоду, часів Другої світової війни. Радянський період ще потребує осмислення та новітніх методологічних підходів.

2.2 АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ*

Микола Ільків

Час, коли було засновано Чернівецький університет, припав на період становлення археології як науки. Тому тодішні дослідники нерідко вкладали в цей термін дещо відмінний зміст, зокрема й такі напрями, які фактично не є предметом вивчення сучасної археології. Наприклад, науковий пошук був спрямований не лише на дослідження шляхом проведення розкопок, а й на студії над писемними, фольклорними, філологічними й іншими старожитностями загалом; на вивчення пам'яток давнього мистецтва чи античних об'єктів тощо. Зацікавлення наукою, яка тільки кристалізувалася з-поміж багатьох суміжних дисциплін, мало місце в Чернівецькому університеті одразу, спершу – переважно як дидактичною складовою, а згодом переросло в масштабні наукові дослідження.

Зразу ж після відкриття Чернівецького університету серед необов'язкових навчальних предметів для студентів теології вказана «Археологія», а на цьому ж православному богословському факультеті з-поміж основних дисциплін почали викладати «Вивчення Біблії Старого Завіту: Археологічна частина»¹. Із часу заснування університету й до тривалої хвороби наприкінці життя цей предмет вів Ісидор Ончул (1834–1897), професор біблеїстики та екзегетики Старого Завіту та єврейської мови, професор східних мов (викладав арабську, сирійську й арамейську). Професор І. Ончул розробив відповідний курс, а в 1884 р. видав у Чернівцях «Посібник з біблійної археології», який був високо оцінений сучасниками².

¹ Die k. k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz im ersten Vierteljahrhundert ihres Bestandes. Festschrift Herausgegeben von Akademischen Senate. Czernowitz: Bukowinaer Vereinsdruckerei, 1900. S. 30.

² Onciul I. Manual de Archeologia biblică. Cernăuți: Tipografia arhiepiscopală – Editura autorului, 1884. 552 p.; Die k. k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz im ersten Vierteljahrhundert ihres Bestandes. S. 46–47.